

досягає того, що йому і потрібно найбільше: остаточної однозначності. Як зауважив свого часу А. Камю: “якщо б мислення відкрило в мінливих окресленнях феноменів вічні відношення, до яких зводились би самі феномени, а самі відношення резюмувались якісно єдиним принципом, то розум був би сповненим щастя. Порівняно із таким щастям міф про блаженні острови здавався б жалюгідною підробкою” [5, с. 32]. Ось ці “вічні відношення” розум і знаходить в абсолютних ідеальних сутностях.

Отже, підводячи підсумок, можна сказати, що однією із основних і, можливо, найхарактерніших ознак способу буття людини є її відношення до трансцендентного, до сфери ідеальних, абсолютних, граничних сутностей. Це проявляється практично в усіх складових перебування людини у світі. Можна навіть сказати, що будь-яка форма самовияву, самореалізації людини сповнена апеляцією її до трансцендентного. Власне, тут і заявляє про себе феномен пізнання. Ми просто не можемо залишити поза увагою це питання, оскільки відношення людини до трансцендентного найбільш яскраво помітно проявляється саме у процесах пізнання, у пізнавальному відношенні. Тут сфера трансцендентного відіграє помітну роль, постає тією граничною вершиною, до якої ми піднімаємось у пізнавальному відношенні і з якої дивимось на об’єктивовану реальність. Як слушно зауважив С. Франк: “...в знанні ми маємо відношення свідомості до трансцендентного” [12, с. 171]. Більше того, я б сказав, що це відношення до трансцендентного, до буття самого по собі є необхідною умовою людського мислення та пізнання, де уможливорюється феномен сутнісного окреслення, предметного визначення всього наявного. І саме тут людина якнайповніше заявляє про себе, про своє “перебування на межі” (між буттям і небуттям), про свою здатність увійти у відношення “сам-на-сам” із буттям як таким та все бачити, сприймати на фоні цього буття, під його модусом. Справді актуальними тут постають слова С. К’єркегора, який свого часу сказав, що “...кожен індивід як одиничний стоїть в абсолютному відношенні до абсолютного” [7, с. 109].

1. Больнов О. *Философия экзистенциализма*. – СПб.: Изд-во “Лань”, 1999. – 534 с. 2. Бубер М. *Я и Ты*. – М.: Высш. шк., 1993 – 347 с. 3. Гегель Г.В.Ф. *Феноменология духа*. – М., 2000. – 563 с. 4. Гуссерль Э. *Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии*. Т. 1 – М.: Дом интеллектуальной кн., 1999. – 421 с. 5. Камю А. *Человек бунтующий*. – М.: Республика, 1990. – 415 с. 6. Кант И. *Критика чистого разума*. – Симферополь: Реноме, 2003. – 464 с. 7. Кьеркегор С. *Страх и трепет*. – М.: Республика, 1993. – 383 с. 8. Мамардашвили М. *Картезианські роздуми*. – К.: Стилюс, 2000. – 311 с. 9. Мамардашвили М. *Стрела познания*. – М., 1995. 10. Петрушенко В.Л. *Епістемологія як філософська теорія знання: Монографія*. – Львів, 2000. – 296 с. 11. Петрушенко В.Л. *Ностальгія по абсолютному*. – К.: Самватас, 1995. – 188 с. 12. Франк С.Л. *Предмет знания. Душа человека*. – СПб.–М.: Наука, 1995. – 656 с

М. Скалецький

## ПЕРЕДМОВА ДО ПУБЛІКАЦІЇ СТАТТІ К. ПОППЕРА

Пропонуємо вашій увазі маловідому, але досить цікаву статтю одного з найвидатніших західноєвропейських філософів ХХ ст. Карла Раймунда Поппера (1902–1994), у якій він висловив свій оригінальний погляд на природу філософії, її місце і роль у житті людини.

Стаття з’явилась у 1961 р. як реакція на статтю під такою самою назвою австрійського та англійського філософа-неопозитивіста Фрідріха Вайсманна [1]. Традиційно вважалося, що філософська концепція К. Поппера є продовженням позитивістської традиції. Підставою для цього могло

служувати, як вказує К. Поппер, те, що його поєднували дружні стосунки з членами Віденського гуртка неопозитивістів. А також, мабуть, те, що перше видання його основної логіко-методологічної праці “Логіка наукового дослідження” (1935) з’явилося в серії програмних документів Віденського гуртка. Звичайно, не можна відкидати вплив неопозитивізму на формування поглядів К. Поппера, однак він сам у запропонованій статті рішуче відмежовується від неопозитивізму. Він вказує, що його ніколи не запрошували на засідання Віденського гуртка, бо деякі його члени вважали позицію Поппера опозиційною до неопозитивізму. Віденський гурток склався як приватний семінар М. Шліка, і тому його члени запрошувалися самим Шліком особисто. Поппер ніколи не був у їх числі. У цій статті він зводить давні рахунки з неопозитивізмом, вказує на свої розбіжності з ним та піддає його гострій критиці.

Основна відмінність у поглядах Поппера та неопозитивістів полягає саме в їх оцінці філософії. Якщо неопозитивізм оголошує усі метафізичні судження позбавленими сенсу, як між іншим і всю метафізику загалом, то Поппер не відкидає філософії як науки, а, навпаки, високо оцінює її роль у поступальному розвитку науки. Своє вчення Поппер назвав “критичним раціоналізмом”, у якому робиться спроба привнести в постмодерністську філософську традицію новий імпульс – дух сократизму. Без сумніву, К. Поппер за духом та стилем мислення відноситься до філософів сократівського типу, що постійно шукають та люблять Істину. По суті Сократ для нього – це ідеал філософа, яким він захоплюється, і бере на озброєння за вихідний принцип свого філософствування сократівське гасло: “Я знаю, що я нічого не знаю”, тому й до будь-яких фактів треба ставитися критично. Однак критицизм К. Поппера на відміну від класичної фундаменталістської традиції картезіанського типу не допускає ніяких догм, більше того, він з необхідністю передбачає момент помилковості у будь-яких твердженнях. У той час, як неопозитивізм намагається докопатися до незаперечних самоочевидних раціональних положень аксіоматичного типу (“протокольних суджень”) або очевидних і достовірних емпіричних фактів (“атомарних фактів”), які по суті перетворюються в догми, що не підвладні критиці, то (критицизм) Поппера не визнає ніяких незаперечних авторитетів, ніяких непогрішимих догм, “архімедових опорних точок” і не допускає ніякої догматизації. Поппер вказує, що такого роду “самоочевидності” виявляються насправді не такими вже й “самоочевидними”. Навпаки, вони виявляються найбільш неочевидними і незрозумілими, а часом навіть і немислимими, на що звернув увагу уже філософ-досократик Зенон Елейський у своїх апоріях. Будь-які теорії варто розглядати як конструкції гіпотетичного характеру, що можуть бути піддані критиці і ревізії. Безперервний пошук і зміна одних теорій іншими – такий шлях руху до Істини і Прогресу, такий лейтмотив критицизму К. Поппера. На основі критичного раціоналізму розробив теорію “фальсифікації”, яку протиставив неопозитивістській теорії “верифікації”. Суть теорії “фальсифікації” полягає якраз у тому, щоб перевірити на істинність будь-які судження і теорії шляхом їх критичного аналізу, насамперед, піддаючи сумніву їх істинність. Для цього дані твердження необхідно піддати процедурі спростування. Твердження, які неможливо ні заперечити, ні спростувати, не можуть бути істинними, це – догми.

Сподіваємося, що ця публікація буде черговим кроком на шляху до руйнування помилкового стереотипу в оцінці філософської творчості К. Поппера, дасть змогу краще зрозуміти його філософську позицію та місце цього непересічного англійського мислителя в сучасній філософії. Тим паче, що питання, які піднімаються у цій статті, досі залишаються предметом жвавого обговорення серед сучасних вітчизняних та зарубіжних філософів. Будемо раді, якщо стаття не залишить вас байдужими і ви захочете поділитися своїми враженнями від неї.